

УДК 338.432:631.16

В. М. Ходаківський,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва,
Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0003-3913-7461

М. А. Місевич,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій і адміністрування
імені М. П. Поліщука, Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0002-2018-4834

Д. В. Матвійчук,

магістрант кафедри економіки і підприємництва,
Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0002-8225-4543

А. М. Паламарчук,

магістрант кафедри менеджменту організацій і адміністрування
імені М. П. Поліщука, Поліський національний університет, м. Житомир

ORCID ID: 0000-0003-2637-4310

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.21.63

ФОРМУВАННЯ АЛЬТЕРНАТИВ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

V. Khodakivskyy,

Ph.D., assistant professor, assistant professor of the Department of Economics
and Business, Polissya National University, Zhytomyr

M. Mysevych,

Ph.D., assistant professor of the Department of Management Organizations
and Administration by M. Polishchuk, Polissya National University, Zhytomyr

D. Matviychuk,

Master's student of the Department of Economics and Business, Polissya National University, Zhytomyr

A. Palamarchuk,

Master's student of the Department of Management Organizations
and Administration by M. Polishchuk, Polissya National University, Zhytomyr

FORMATION OF ALTERNATIVES FOR STRATEGIC MANAGEMENT OF FINANCIAL SUPPORT OF AN AGRICULTURAL ENTERPRISE IN MODERN BUSINESS CONDITIONS

Проведено ґрунтовний аналіз системи стратегічного фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства. Встановлено існуючий рівень фінансової діяльності об'єкта дослідження. Обґрунтовано методику та підходи до оцінки альтернатив розвитку фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. Доведено необхідність використання виробничих та ресурсних інновацій в фінансовому забезпеченні діяльності підприємства та виявлено їх взаємозв'язок. Аргументовано існуючі методики оцінки рівня та якості залучення стратегії фінансового управління діючими сільськогосподарськими підприємствами в сучасних умовах господарювання. Виявлено та оцінено розмір впливу опосередкованих чинників впливу на рівень та умови стратегічного фінансового забезпечення підприємства. Досліджено фактори прогресивного впливу на рівень фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства. Рекомендовано використання стратегічної схеми фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства на перспективу. Запропоновано регламентний механізм менеджменту стратегічного управління фінансовим забезпеченням підприємства. Доведено ефективність сучасних методик оцінки стану стратегічного фінансового забезпечення з врахуванням чинників його мінливого середовища. Обґрунтовано основні економічні системи та опції макросередовища щодо можливих змін умов виявлення та прогнозування показників стратегічного фінансового розвитку сільськогосподарського підприємства.

A thorough analysis of the system of strategic financial support of agricultural enterprises. The existing level of financial activity of the object of research is established. The methodology and approaches to the assessment of alternatives for the development of financial support of agricultural enterprises are substantiated. The necessity of using production and resource

innovations in the financial support of the enterprise activity is proved and their interrelation is revealed. The existing methods of assessing the level and quality of involvement of the strategy of financial management of existing agricultural enterprises in modern economic conditions are argued. The size of the influence of indirect factors of influence on the level and conditions of strategic financial support of the enterprise is revealed and estimated. The factors of progressive influence on the level of financial support of the agricultural enterprise are investigated. It is recommended to use the strategic scheme of financial support of the agricultural enterprise for the future. The regulatory mechanism of management of strategic management of financial maintenance of the enterprise is offered. The effectiveness of modern methods of assessing the state of strategic financial support taking into account the factors of its changing environment is proved. The basic economic systems and options of the macroenvironment concerning possible changes of conditions of detection and forecasting of indicators of strategic financial development of the agricultural enterprise are substantiated. Recommendations are given on the conditions for building a quality system of financial management of an agricultural enterprise, establishing an effective protectionist policy of the financial environment and managing the factors of its change. The economic growth of the level of efficiency of use of own and involved financial resources of agricultural enterprises is substantiated. The existing system of financial support of an agricultural enterprise has been optimized from the standpoint of avoiding irrational costs and restructuring the existing system of strategic management in the medium-term economic alternative. The hidden reserves of growth of financial independence of the agricultural enterprise are revealed.

Ключові слова: стратегія, фінансове забезпечення, сільськогосподарське підприємство, управління, розвиток, використання інновацій, управління, стратегічне забезпечення, аналіз, оцінка, функціонування, перспективи, обґрунтування, доцільність.

Key words: strategy, financial support, agricultural enterprise, management, development, use of innovations, management, strategic support, analysis, assessment, functioning, prospects, substantiation, expediency.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

В умовах трансформації економічної системи господарювання, фінансові ресурси підприємства виконують вирішальну роль в ефективному функціонуванні підприємств і є визначальним чинником процесу розширеного відтворення. У системі управління діяльністю будь-якого підприємства в сучасних умовах найбільш складною та відповідальною ланкою є управління фінансами, зокрема фінансовими ресурсами. У сучасних умовах господарювання головною метою будь-якої господарської діяльності є нарощування багатства. Визначальним фактором у досягненні такої мети є фінансові ресурси, які розміщуються підприємством в оборотних і необоротних активах з метою формування матеріальної бази господарської діяльності, створення резервів, виконання зобов'язань, стимулювання працівників тощо. Вони є сукупністю грошових надходжень та нагромаджень утворених за рахунок власних та позичених джерел фінансування і розміщуються підприємством для ефективного ведення господарської діяльності та отримання від неї прибутку. Основною дилемою при формуванні структури фінансових ресурсів є вибір їх оптимального співвідношення, що задовольняв би такі вимоги: отримання максимального рівня прибутковості; обґрунтування прийнятної рівня ризику; достатність рівня платоспроможності та забезпеченості власним капіталом [5].

Важливого значення в формуванні альтернатив розвитку фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства безпосередньо набуває визначення його стратегічних альтернатив у середньостроковій діяльності. Сучасне господарське середовище підприємства є досить мінливим та потребує повсякчасних змін саме з позиції адаптації такої стратегії до можливих глобальних перетворень економічного характеру, а також до можливості застосування швидких змін економічних важелів впливу з позиції набуття конкурентних переваг фінансового характеру з метою подолання циклічних економічних криз.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЮТЬСЯ АВТОРИ, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Питання наукового тлумачення сутності, призначення, формування, розподілу фінансових ресурсів підприємств розглядалися в наукових працях вітчизняних і закордонних учених. Серед них Г. Азаренкова, В. Буряковський, Г. Вознюк, В. Гриньова, А. Завгородній, І. Зятковський, В. Опарін, К. Павлюк, А. Подєрьогін, В. Д'яченко, В. Сенчагова, А. Бірман, Г. Шахова та інші. Більшість вчених ототожнюють фінансові ресурси підприємства з їх джерелами формування, включаючи в їх склад прибуток, амортизаційні відрахування і т. п. [3].

Формування чітких методик оцінки стратегічних аспектів управління фінансовим забезпеченням сільськогосподарських підприємств не має достатнього обґрунтування, особливо в сучасному економічному середовищі. Дослідження наведеної проблематики та використання її результатів дасть змогу якісно оцінити альтернативи розвитку стратегічного фінансового забезпечення підприємств та виокремити основні елементи його управління. Наступне їх поліпшення та оптимізація в значній мірі зможе впливати на процеси економічної ефективності використання фінансових ресурсів підприємств. Більш детального дослідження потребують інструменти стратегічного фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств залучених форм фінансування. Диспаритети вартості капіталів спонукають сучасне фінансове середовище підприємств досить якісно та збалансовано будувати стратегічні плани такого використання в середньостроковій господарській альтернативі, особливо за умови використання кредитного фінансування основних видів діяльності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Завданнями дослідження є: виявлення умов та проведення ґрунтового аналізу ефективності використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств; визначення умов та альтернатив стратегічного фінансового забезпечення при оптимізації існуючої системи фінансового забезпечення підприємств у середньостроковій господарській альтернативі; виявлення аспектів оптимізації процесів управління фінансовим забезпеченням підприємств.

Об'єктом дослідження є процес використання фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, зокрема СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району в контексті можливої оптимізації та розробки системи стратегічного управління ними з метою набуття конкурентних переваг.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Структура та розмір фінансових ресурсів залежить від обсягу виробництва та його ефективності. Зв'язок між розміром фінансових ресурсів та обсягом виробництва є двояким, оскільки основним регламентуючим фактором збільшення обсягів виробництва є величина фінансових ресурсів, як і навпаки. Наприклад, недостатній розмір фінансових ресурсів веде до

скорочення обсягу виробництва та неможливості його розширення, зниження рівня використання виробничих потужностей, недостатнього забезпечення матеріальними, трудовими та іншими ресурсами і, як наслідок, до ще більшого скорочення фінансових ресурсів. Достатній розмір фінансових ресурсів забезпечує: фінансову стійкість, платоспроможність, стабілізацію обсягів виробництва, а також можливість його розширення; високий, проте не повний рівень використання виробничих потужностей; достатній рівень забезпечення організації матеріальними ресурсами а отже, здатність в процесі виробництва відшкодувати авансовані фінансові ресурси в обсязі, що не буде поступатися використаному [1].

Надлишковий обсяг фінансових ресурсів сприяє тенденції збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту продукції, що випускається, освоєння нових видів продукції, повного використання існуючих виробничих потужностей, повного забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, що забезпечить зростання об'ємів фінансових ресурсів, проте може також вести до перевитрат та недоцільного їх використання і, до скорочення обсягів виробництва. Ключовим моментом розгляду фінансових ресурсів підприємства з точки зору їх формування є визначення їх складу та структури згідно норм національних стандартів обліку, за якими фінансові ресурси є фінансовим капіталом, що відображається в пасиві балансу. Збільшення частки власних фінансових ресурсів, що сконцентровані у власному капіталі, означає для підприємства: а) зменшення рівня фінансового ризику та збільшення рівня забезпеченості зобов'язань власним капіталом; б) посилення впевненості кредиторів у виконанні підприємством кредитних зобов'язань; в) появу перспектив для збільшення обсягів залучення коштів на позиковій основі. При цьому слід відмітити, що середньостатистична ефективність використання власного капіталу є нижчою за ефективність використання капіталу залученого [4].

Політика держави у сфері управління фінансовими ресурсами підприємства полягає у прямому чи опосередкованому впливі органів державної влади на механізм формування та використання фінансових ресурсів підприємства. При цьому держава: встановлює порядок визнання та відображення пасивів підприємства (фінансового капіталу) у фінансовій звітності; визначає мінімальні розміри фінансових ресурсів, авансованих у капітал, необхідних для заснування певних видів господарської

діяльності (мінімальні розміри статутного капіталу для ТзОВ, АТ, банків, страхових компаній тощо); через амортизаційну політику, політику оподаткування результатів діяльності та інші механізми господарського, фінансового та податкового регулювання визначає порядок надходження та нагромадження фінансових ресурсів підприємства; постійно вилучає частину фінансових ресурсів суб'єктів господарювання через податковий механізм та концентрує їх у своїх руках, використовуючи для здійснення своїх функцій; здійснює забезпечення фінансовими ресурсами підприємств та організацій із сектору загальнодержавного управління; використовуючи інструменти грошово-кредитної політики — операції на відкритому ринку, норми мінімального резервного покриття, облікову ставку — гальмує

чи прискорює ділову активність, зменшуючи чи збільшуючи обсяг фінансових ресурсів, що обертаються в економіці країни та опосередковано впливаючи на структуру капіталу господарюючих суб'єктів (проводячи стримуючу монетарну політику, держава зменшує кредитну спроможність банків та зацікавленість підприємств у отриманні кредиту з метою запобігання "перегріву" та деінвестуванню коштів; таким чином зменшується схильність суб'єктів господарювання до отримання кредитів і збільшується частка власних фінансових ресурсів, при проведенні стимулюючої політики ефект є зворотнім); через органи державного фінансового контролю та примусу (податкову інспекцію, податкову міліцію, КРСУ, Рахункову Палату та інші) проводить фінансовий контроль за діяльністю державних та приватних суб'єктів господарювання [2].

Слід зазначити, що держава у ринковій економіці не виступає основним регулятором руху фінансових ресурсів у комерційному секторі, де "правила гри" визначаються об'єктивними ринковими факторами — попитом, пропозицією, конкуренцією, інформацією, розвитком інфраструктури тощо. Держава в ідеалі визначає лише ключові орієнтири розвитку національної економіки в інтересах зростання добробуту населення та забезпечення економічної незалежності. Державна політика є засобом оптимізації ринкових відносин, які мають ряд дефектів з точки зору їх економічної та соціальної ефективності, до курсу, визначеного

Таблиця 1. Порівняльний аналіз рівня платоспроможності в СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району в системі досягнення результатів стратегічного фінансового аналізу 2019—2020 рр.

Групи	Роки		Групи	Роки		Надлишок (+), нестача (-) платіжних засобів	
	2019	2020		2019	2020	2019	2020
активів			фінансових ресурсів (зобов'язань)				
A ₁	97,1	81,6	З ₁	248,4	229,7	-151,25	-148,1
A ₂	207,6	208,38	З ₂	316,2	323,8	-108,55	-115,4
A ₃	644,8	651,2	З ₃	0	8,2	644,8	643
A ₄	435,6	441,1	З ₄	820,6	820,6	-385	-379,5
Баланс	1385	1382,3	Баланс	1385	1382	0	-0,02
Показники				2017	2018	Відхилення, +/-	
абсолютна платоспроможність				0,3910	0,3552	-0,0357	
проміжна платоспроможність				0,5398	0,5239	-0,0159	
загальна платоспроможність				1,6820	1,7004	0,0184	
інтегральний показник платоспроможності				4,7166	4,5242	-0,1924	
загальна платоспроможність щодо зовнішніх зобов'язань (перспективна платоспроможність)				1,6820	1,6756	-0,0064	

Джерело: розраховано за даними річної звітності СГ "Дружба" 2018—2020 рр.

державою, та засобом подолання дефектів ринку [6].

Важливим елементом забезпечення діяльності суб'єкта господарювання фінансовими ресурсами є забезпечення його зобов'язань з певною ліквідністю відповідним обсягом активів такої ж ліквідності. Зіставлення відповідних груп активів та зобов'язань дає уявлення про можливість підприємства вчасно розраховуватися з контрагентами, тобто, характеризує платоспроможність підприємства. Для проведення аналізу платоспроможності підприємства розділимо його активи та зобов'язання за групами ліквідності. До груп активів віднесемо: A₁ — абсолютно ліквідні активи (грошові кошти в касі на рахунках у банку), A₂ — швидко ліквідні активи (поточну дебіторську заборгованість, короткострокові векселі отримані, готову продукцію та товари), A₃ — усі інші оборотні активи, A₄ — необоротні активи. До груп зобов'язань віднесемо: З₁ — зобов'язання по поточним розрахункам, З₂ — короткострокові кредити банків та інші поточні зобов'язання, З₃ — довгострокові кредити банків, З₄ — зобов'язання перед власниками (власний капітал). Порівнюючи відповідні групи активів та зобов'язань, (за методом розрахункового балансу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства) визначаємо відповідно показники абсолютної, проміжної та загальної платоспроможності, а також показники інтегральної та перспективної платоспроможності (табл. 1).

За даними таблиці бачимо, що у плані відпо-

Таблиця 2. Оцінка рівня фінансової стійкості та перспектив її зростання в СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району 2018—2020 рр.

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р., +/-
		2018	2019	2020	
Власні та прирівняні до них оборотні активи	тис. грн	466,4	385,0	387,7	-78,7
Власні оборотні активи	тис. грн	466,4	385,0	379,5	-86,9
Рівень забезпеченості БОА	%	56,35	40,55	40,32	-16,03
Рівень маневреності БОА	%	10,31	25,22	21,50	11,19
Коефіцієнт абсолютної автономії	коефіцієнт	0,6926	0,5924	0,5937	-0,10
Загальна залежність підприємства	коефіцієнт	1,4439	1,6879	1,6845	0,24
Рівень абсолютного ризику авансованих у господарську діяльність ресурсів	коефіцієнт	0,4439	0,6879	0,6678	0,22

Джерело: розраховано за даними річної звітності СГ "Дружба" 2018—2020 рр.

відності ліквідності активів та зобов'язань СГ "Дружба" є певні відхилення. Так, станом на кінець 2019 та 2020 рр. розмір поточних грошових (абсолютно ліквідних) активів не відповідав розміру поточних зобов'язань, які потрібно погасити у найближчі роки. Така ж ситуація і по фінансовим ресурсам середньої ліквідності. Проте однозначно дані відхилення не можна назвати проблемами з платоспроможністю, хоча на них варто звернути увагу фінансовому менеджменту підприємства. Загалом на основі показників загальної та інтегральної платоспроможності можна стверджувати, що підприємство за рахунок своїх активів здатна розраховуватись з поточними та довгостроковими зобов'язаннями. Так, на 1 грн поточних зобов'язань у 2019 р. припадало 1,68 грн поточних активів, що відповідає середнім нормативам для галузі (1,5—2). У 2020 р. цей показник дещо зріс і становив 1,7 грн. Загалом маємо незначне зниження абсолютної, проміжної та перспективної платоспроможності у 2020 р. порівняно з попереднім періодом. Показники перспективної платоспроможності знаходяться на достатньому ($\approx 1,68$ грн/грн) рівні, що дозволяє стверджувати, що в цілому СГ "Дружба" є платоспроможним і може вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Проведемо аналіз показників фінансової стійкості СГ "Дружба" у таблиці 2.

Як бачимо, на підприємстві фізично зменшився обсяг власних та прирівняних до них оборотних активів. Це вказує на збільшення залежності оборотного капіталу підприємства від зовнішніх джерел фінансування. У 2020 р. 40,32 % оборотного капіталу СГ "Дружба" було профінансовано за рахунок власних джерел фінансування, що на 11,9% менше, ніж у 2018 р.

При цьому на кінець 2019 р. 21,5 % оборотних активів, утворених за рахунок власних джерел фінансування, були абсолютно ліквідними. У 2018 р. цей показник становив 10,31%, що свідчить про зростання маневреності власного оборотного капіталу. Підприємство має достатній рівень забезпеченості активів та зобов'язань власним капіталом (значення коефіцієнта автономії 0,59 станом на 01.01.2018 р., тобто, активи підприємства на 59,37 % профінансовані власним капіталом). Рівень абсолютного

ризик авансованих у господарську діяльність ресурсів, що показує відношення поточних зобов'язань до суми власних та прирівняних до них фінансових ресурсів, за 2018—2020 рр. зріс з 43 % до 67 %, що свідчить про зменшення рівня самофінансування СГ "Дружба". Отже, в цілому фінансовий стан СГ "Дружба" можна вважати стійким. Підприємство має достатній рівень забезпеченості поточних зобов'язань і має змогу вчасно розраховуватись з контрагентами. Фінансові ресурси, що розміщуються підприємством у оборотних та необоротних активах, мають значний рівень рентабельності. Підприємство має досить високий (59,37 % у 2020 р.) рівень незалежності, який визначається часткою власного капіталу в пасивах та активах підприємства. Це свідчить про низький рівень ризику та достатню інвестиційну привабливість господарства.

Для діагностики фінансового стану СГ "Дружба" застосуємо закордонний досвід оцінки платоспроможності, а саме три найрозповсюдженіших дискримінантних моделі оцінки платоспроможності підприємств: двофакторну модель Альтмана; п'ятифакторну Z-модель і тест Альтмана; тест на ймовірність банкрутства моделі Ліса. У двофакторній моделі Альтмана ймовірність банкрутства підприємства визначається за Z-критерієм на основі коефіцієнта покриття ($K_{\text{пок}}$) і коефіцієнта автономії ($K_{\text{авт}}$). Якщо $Z=0$, то ймовірність банкрутства підприємства 50%. При від'ємних значеннях критерію ймовірність банкрутства зменшується, при додатних зростає (табл. 3).

При використанні моделі ймовірності банкрутства Р. Ліса обчислюють Z-критерій за формулою: $Z = 0,063 x_1 + 0,092 x_2 + 0,057 x_3 + 0,001 x_4$. Критичне значення критерію Романа

Ліса 0,037. При цьому x_1 = Обороти/Актив; x_2 = Прибуток від реалізації/Актив; x_3 = Нерозподілений прибуток/Актив; x_4 = Власний капітал/Залучений капітал. Критичне значення становить 0,037. Розрахунок коефіцієнтів критерію Ліса подано в таблиці 4.

Тобто, розрахункове значення Z-критерію Ліса для СГ "Дружба" 0,1103 є більшим за критичне значення, що дорівнює 0,037, що свідчить про сприятливі довгострокові перспективи підприємства. Проведемо оцінку показників ринкової стійкості СГ "Дружба" (табл. 5) на основі коефіцієнта фінансової незалежності, фінансової стійкості, фінансової залежності та плеча фінансового важеля.

Отже, рівень концентрації власного капіталу за аналізований період дещо зменшився (з 0,6926 до 0,5937). Станом на 01.01.2013 р. значення коефіцієнта автономії відповідає оптимальному для підприємства, що працює в ринкових умовах. Значення коефіцієнта фінансової стійкості у 2018 та 2020 р. дорівнювало значенню коефіцієнта автономії, бо СГ "Дружба" не залучало і не використовувало довгострокові кредитні ресурси. Значення плеча фінансового левириджу вказує на те, що з точки зору співвідношення "власні-залучені кошти" структура капіталу СГ "Дружба" відповідає нормативним вимогам. Однак деякі економісти стверджують, що діяльність підприємства може бути безризиковою і в умовах, коли плече фінансового важеля більше за одиницю. Таким чином, оцінюючи фінансовий стан СГ "Дружба" за 2018—2020 рр. можна стверджувати, що підприємство достатньо фінансово стійке у своїй фінансово-господарській діяльності.

Якщо розглядати інноваційний шлях розвитку СГ "Дружба" як один із варіантів розміщення капіталу, то, виходячи із загальних підходів фінансового менеджменту, мають існувати альтернативні варіанти розміщення, порівняння з якими надає можливість оцінити всі переваги й недоліки досліджуваного варіанта. Інакше кажучи, необхідно сприяти інноваційному розвитку як на рівні держави, так і на рівні досліджуваного господарства. Інноваційна

Таблиця 3. Розрахунок Z-критерію Альтмана у СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району 2018—2020 рр.

К-коефіцієнти	Чисельник	Знаменник	Коефіцієнт
K_1	601,5	1382,3	0,4352
K_2	3134,9	1382,3	2,2680
K_3	820,6	561,7	1,4610
K_4	279,4	1382,3	0,2021
K_5	379,5	1382,3	0,2745
Z-критерій			4,5903

Джерело: розраховано за даними річної звітності СГ "Дружба" 2018—2020 рр.

Таблиця 4. Розрахунок Z-критерію Р. Ліса у СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району 2018—2020 рр.

Х-коефіцієнти	Чисельник	Знаменник	Коефіцієнт
x_1	941,2	1382,3	0,6809
x_2	818,2	1382,3	0,5919
x_3	279,4	1382,3	0,2021
x_4	820,6	561,7	1,4610
Z-критерій			0,1103

Джерело: розраховано за даними річної звітності СГ "Дружба" 2018—2020 рр.

діяльність наразі СГ "Дружба" залежить від його інноваційного потенціалу, який розглядають як сукупні можливості підприємства щодо ефективного впровадження нових технологій. Такими можливостями вважають сукупність фінансових, кадрових, матеріальних та інших ресурсів. Рівень інноваційної активності СГ "Дружба" залишається поки що низькою і має тенденцію до зменшення. Головною перешкодою для інвестування інновацій є дефіцит фінансових ресурсів підприємств. На сьогодні для збереження стабільності та заохочення НДДКР, слід: залучити додаткові кошти або, принаймні, зменшити витрати, щоб забезпечити господарству більшу самостійність у діях і звільнити їх від необхідності пасивно чекати на замовника (слід переглянути порядок оподаткування НДДКР, виконуваних за рахунок власних коштів); заохочувати заходи щодо розміщення замовлень на НДДКР (спрямування коштів з бюджету у вигляді державного замовлення чи цільового фінансування).

Таблиця 5. Аналіз показників фінансової стійкості СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району 2018—2020 рр.

Показник	Нормативне значення	Роки			Відхилення 2020 р. до 2018 р.	
		2018	2019	2020	+/-	%
Коефіцієнт абсолютної автономії	0,6	0,6926	0,5924	0,5937	-0,10	85,72
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5	0,6926	0,5924	0,5995	-0,09	86,58
Коефіцієнт фінансової залежності	0,4	0,3074	0,4076	0,4064	0,10	132,18
Плече фінансового левириджу	0,3-0,5	0,4439	0,6879	0,6678	0,22	150,44

Джерело: розраховано за даними річної звітності СГ "Дружба" 2018—2020 рр.

Всі інновації у сфері стратегічного управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба", повинно бути орієнтованим на динамічний розвиток і невинне підвищення ефективності виробництва, мають спиратись на власну юридичну базу або відповідні нормативно-правові акти, тобто інститути. Слід також зауважити, що на сьогодні відсутність дієвих інститутів інвестиційного фінансування перешкоджає міжгалузевому "переливу" фінансових ресурсів. Керівники та спеціалісти вітчизняних підприємств досі не мають повного уявлення про роль інновацій в економічному розвитку, не використовують сучасних методів управління інноваційними процесами. Отже, шлях до зростання інноваційної активності СГ "Дружба", має пролягати через системний механізм взаємодії держави та підприємств цієї галузі, а також через розробку механізму формування інституціонального середовища, сприятливого для розвитку партнерства між державою та підприємством, зокрема створення системи спеціальних інститутів з регулювання партнерських відносин. Надійні інститути є запорукою розподілу ризиків, стимулювання інноваційної активності для господарства, спрямування інноваційно-активної поведінки на дієві шляхи управління фінансовими ресурсами. Саме дієві інститути та відповідне інституційне середовище покликані мінімізувати витрати, а отже, і примножити або хоча б заощадити певні фінансові ресурси СГ "Дружба".

Інституціональне середовище можна представити як певну сукупність основоположних політичних, соціальних, юридичних та економічних правил, що визначатимуть рамки поведінки. Інституційне середовище впливає й на інвестиційну привабливість як чинник управління фінансовими ресурсами. Через відсутність стимуляційних інститутів пропозицій щодо інноваційно-інвестиційних проєктів для СГ "Дружба" відсутні. Однією з важливих форм партнерства може стати проєктне фінансування, що супроводжується виявленням, оцінюванням та розподілом ризиків між сторонами угоди про партнерство, забезпеченням фінансової безпеки великих, капіталомістких проєктів, виключає можливі збитки і припинення проєктів. Але більш дієвим методом воно буде за умов комплексного використання з інституціональним проєктуванням. Організація стратегічного управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" на всіх стадіях перебуватиме під впливом певних інституційних особливостей. Передусім відносно об-

межена мобільність наукових знань та досягнень сучасної економіки зумовлює отримання переваг СГ "Дружба", що прагне дотримання активної інноваційної стратегії лідерства. Водночас керівник господарства намагається пристосуватись до динамічних змін у ринковому середовищі та реалізувати власні стратегічні та фінансові цілі, але це, зокрема, залежить і від національної специфіки інституціональних засад діяльності. Наприклад, системи управління інноваційною діяльністю, правового регулювання фінансового управління на підприємствах, взаємодії з інноваційно розвиненими вітчизняними і зарубіжними підприємствами, сприяння державних органів кооперації для створення інноваційних проєктів.

Можна визначити етапи процесу управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" в сучасних умовах господарювання: виявлення та формулювання проблеми й завдання управління фінансовими ресурсами, які повинні бути виконані на базі попередньо набутого досвіду та наявної інформації; прийняття управлінського рішення щодо використання фінансових ресурсів і його реалізації; аналіз результатів прийнятого рішення з погляду можливих способів його модифікації чи зміни, а також їх врахування в процесі накопичення досвіду, який може бути використаний у майбутньому. Систему стратегічного управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" можна представити у вигляді схеми (рис. 1). Визначення проблеми або нереалізованих можливостей виявляється менеджерами при оцінці реалізації попередніх рішень або при аналізі фінансово-господарської діяльності підприємства.

Інноваційний проєкт процесу управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" може включати певну кількість індивідуальних програм дослідження, тобто часткових процесів, що забезпечуються сукупністю дієвих інститутів. Самі інновації передбачають освоєння нових підходів та чинників, що допомагають вирішити ряд проблем, нової методики, заснованої на спеціальній технології, що здатна вивести на ринок сільськогосподарську продукцію СГ "Дружба". Інновації є основним засобом підвищення вартості підприємства та його оцінювання. Але для успішного застосування інновацій в господарстві необхідно підтримувати цей процес надійними інститутами (інститут розподілу ризиків, інститут інформації, інститут стимулювання бізнесу, інститут захисту інноваційного бізнесу), що є передумовою

розподілу ризиків, управлінських системах. Без набору необхідних дієвих інститутів захисту інноваційного бізнесу в умовах ринкової нестабільності не виникає стимулів до інновацій. Управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" є циклічним процесом та потребує постійного вдосконалення. На другому етапі управління менеджери аналізують можливість виникнення подібних проблем чи ситуацій у минулому та пристосовують набутий досвід до теперішніх можливостей, які можна використати в процесі управління фінансовими ресурсами підприємства. На цьому етапі є взаємопов'язаними такі кроки, як аналіз отриманих даних, встановлення критеріїв ефективності та визначення системи альтернативних рішень, оскільки менеджер, спираючись на кожен з них, може повернутися назад і визначити їхню взаємодію зі своїм досвідом, знаннями, уміннями [2].

Серед критеріїв ефективності пріоритет повинен належати таким параметрам системи управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба": визначення реального обсягу наявних фондів фінансових ресурсів; обґрунтування оптимальних розмірів фондів грошових ресурсів, їхній розподіл і використання з урахуванням потреб підприємств, економічної доцільності видатків, а також впливу їх на кінцеві результати виробничо-господарської діяльності підприємства; контроль за раціональним використанням ресурсів, виробничих фондів, виконанням планових завдань, безперервністю розрахунків, підвищенням рентабельності виробництва; організація своєчасних економічних розрахунків з фінансово-кредитною системою, іншими підприємствами, організаціями, працівниками; проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства з погляду ефективності його роботи як бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Щоб знайти оптимальне рішення тієї чи іншої проблеми вибору досконалої системи управління фінансовими ресурсами керівнику СГ "Дружба", потрібно розглянути кілька різних варіантів. Їхнє дослідження допоможе вибрати один із них, що забезпечить отримання максимального ефекту. Отже, на етапах визначення найкращого з альтернативних рішень і його прийняття, менеджер повинен проаналізувати

Рис. 1. Система стратегічного управління фінансовими ресурсами СГ "Дружба" Житомирської області Бердичівського району в господарській перспективі 2021—2025 рр.

Джерело: власні пропозиції авторів.

можливі наслідки й ефекти кожного з альтернативних варіантів та обрати такий, що найбільше відповідає цілям і завданням підприємства загалом [4].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Систему фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства можна розглядати з позиції однієї з найважливіших сфер його діяльності, котра потребує повсякчасного планування та якісного стратегічного обґрунтування з метою налагодження дієвої економічної системи. В цьому аспекті формуються кількісні переваги функціонального забезпечення господарської системи підприємства, рівень його конкурентоспроможності та майбутні конкурентні переваги. Головною метою формування альтернатив розвитку стратегічної основи фінансового забезпечення підприємства є оптимізація всіх видів витрат, вдосконалення існуючої системи управління підприємством, виявлення його економічних резервів, можливостей використання запозичених ресурсів підприємства та ін. Доцільність зазначеного підходу враховує специфіку галузі сільськогосподарського виробництва та передбачає можливість значного зниження ризику втрати фінансованого капіталу, а також скорочує період його кругообігу при одночасному підвищенні рівня його рентабельності.

Існуючі методики оцінки рівня та структури фінансового забезпечення підприємства неспроможні в повній мірі відобразити якісні його характеристики при формуванні та управлінні фінансовими стратегіями аграрних підприємств та досить часто вимагають реалістичного підходу в процесі реалізації. Основою стратегічного фінансового планування є системний підхід котрий враховує низку факторів сучасного господарського середовища сільськогосподарського підприємства: при одночасній реалізації існуючої фінансової програми підприємства мають формуватися перспективи його зміни з врахуванням розвитку економічних подій у майбутньому; досконалий аналіз рівня та умов розвитку глобалізаційних ринкових процесів оточуючого середовища підприємства та їх поєднання з основними економічними показниками ефективності конкретного господарського суб'єкта; використання прогресивним систем моделювання економіко-господарських процесів підприємства з можливістю інтеграції основ їх побудови в більш глобальні системи програмного моделювання; пошук та використання ефективних систем забезпечення фінансових ресурсів сільськогосподарського підприємства за загальними показниками його ефективності.

Розробка та реалізація стратегії фінансового забезпечення сільськогосподарського підприємства має підлягати таким принципам: швидке реагування на зміни умов функціонування підприємства; застосування реалістичного підходу в процесі її розробки зі збільшенням інтервалів форм можливого ризику втрати капіталу; чітке розмежування систем походження та умов використання фінансового забезпечення х позиції виокремлення індивідуальних характеристик реалізації фінансової стратегії; аргументації новітніх умов та характеристик економічного впливу котрі стають результатом процесів інтернаціоналізації аграрного бізнесу; оптимізацію системи менеджменту підприємства та пошуку можливих резервів економії адміністративних витрат при одночасному поліпшенні його ефективності. Стратегія управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств стає невід'ємною складовою їх ефективного функціонування та потребує відповідного рівня забезпечення її функціональних характеристик. Достатня ефективність її реалізації в середньостроковій перспективі не гарантує загальний економічний ефект в довгостроковій перспективі за рахунок появи нових чинників впливу на розрахунок умов її сталого функціонування.

Література:

1. Воропай В.А. Аналіз методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 257. С. 190—195.
2. Гудзь О.І. Формування фінансової стратегії підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 24., Ч. 1. С. 107—110.
3. Забедюк М.С. Теоретичні засади фінансового забезпечення діяльності підприємства. *Економічний форум*. 2016. № 3. С. 195—200.
4. Москальов А.А., Щавінська О.В. Світовий досвід та перспективи використання форфейтингу та міжнародного факторингу в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 11 (63). С. 1176—1179.
5. Остапенко А.С., Головченко Т.М. Фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери в сучасних економічних умовах. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки*. 2011. Вип. 3. Т. 1. С. 197—203.
6. Павловський С.В. Фінансування підприємств у період фінансової кризи: альтернативні рішення. *Херсонський державний університет*. 2016. Вип. 17. Ч. 3. С. 112—117.

References:

1. Voropaj, V.A. (2013), "Analysis of methodological approaches to assessing the state and level of economic security of the enterprise", *Kul'tura narodov Prychernomor'ia*, vol. 257, pp. 190—195.
 2. Hudz', O.I. (2017), "Formation of the financial strategy of the enterprise", *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ekonomika i menedzhment*, vol. 24, pp. 107—110.
 3. Zabediuk, M.S. (2016), "Theoretical principles of financial support of the enterprise", *Ekonomichnyj forum*, vol. 3, pp. 195—200.
 4. Moskal'ov, A.A. and Schavins'ka, O. V. (2018), "World experience and prospects for the use of forfaiting and international factoring in Ukraine", *Molodyj vchenyj*, vol. 11 (63), pp. 1176—1179.
 5. Ostapenko, A.C. and Holovchenko, T.M. (2011), "Scientific works of Poltava State Agrarian Academy", *Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Serii: Ekonomichni nauky*, vol. 3 (1), pp. 197—203.
 6. Pavlovs'kyj, S.V. (2016), "Financing of enterprises during the financial crisis: alternative solutions", *Khersons'kyj derzhavnyj universytet*, vol. 17 (3), pp. 112—117.
- Стаття надійшла до редакції 03.11.2021 р.*